

فهرست عناوین و چکیده مقالات

مجله پژوهش‌های حقوقی

علمی - ترویجی

سال اول - شماره ۲

پاییز - زمستان ۱۳۸۱

ترتیب انتشار: دوفصلنامه

زمینه فعالیت: علوم انسانی (حقوق)

شمار صفحات: ۳۳۶

شماره ثبت بین المللی مجله: ۱۶۸۲-۹۲۲۰

صاحب امتیاز: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش

مدیر مسئول: دکتر وحید اشتیاق

سرمدبیر: دکتر سیدقاسم زمانی

نشانی دفتر مجله: تهران، خیابان سنائی، خیابان نهم، کوچه گیلان، پلاک ۱۱، کد پستی

۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۴-۸۸۱۱۵۸۱ شماره: ۸۸۱۱۵۸۰

<http://www.sdil.org> email: info@sdil.org

مقالات

تعهدات آگاهانه در قراردادهای واگذاری معادن / دکتر علی اسلامی پناه
چکیده: معادن یکی از ارکان اساسی و حیاتی اقتصاد کشور محسوب می‌شوند. محصولات و فرآورده‌های معدنی پاسخگوی بخش مهمی از نیازهای جامعه است. در جریان فعالیت‌های معدنی، انعقاد قراردادهای سرمایه‌گذاری، خرید و فروش، اجاره، پیمانکاری و به‌ویژه واگذاری و انتقال معدن اجتناب‌ناپذیر است. انعقاد هر قرارداد از نظر حقوقی منوط به تحقق شرایطی است. یکی از شرایط درستی هر قرارداد آگاهی طرفین از حقوق و تعهدات موضوع آن است و بدون این آگاهی، قرارداد شکل و قوام نخواهد یافت. از آنجا که معادن عموماً در زیر زمین بوده و مشخص نمودن آنها از لحاظ کمی و کیفی به سهولت امکان‌پذیر نیست، پای بندی به این قاعده در قراردادهای انتقال معدن دشوار می‌نماید. چه، از یک سو قانونگذار قراردادی را که موضوع آن مجهول باشد باطل و بلااثر می‌داند و از سوی دیگر، معادن در هنگام عقد قرارداد از لحاظ کمی و کیفی دقیقاً قابل تعیین نیستند. در این مقاله وضعیت قراردادهای انتقال و واگذاری معادن در پرتو قاعده ضرورت معلوم بودن موضوع معامله مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه‌ها: معدن، انتقال معدن، تعهدات آگاهانه، قرارداد واگذاری معدن، شرایط اساسی صحت معامله، معلوم و معین بودن مورد معامله.

مقدمه ای بر مطالعه اصول حاکم بر صلاحیت کیفری در حقوق جزای بین الملل / دکتر علی خالقی

چکیده: امروزه به دلایل متعدد روابط اشخاص با یکدیگر توسعه یافته به فراسوی مرزها کشیده شده است. به تبع این امر، اعمال مجرمانه نیز اشکال نوینی به خود گرفته، بیش از پیش در بردارنده یک یا چند عنصر خارجی است. برای مبارزه با این گونه جرائم، دولت‌ها تدابیری چند از جمله تعقیب و مجازات مرتکبین آنها را اتخاذ نموده‌اند. بررسی اجمالی صلاحیت کیفری دولت‌ها در رسیدگی به این جرائم و اصول حاکم بر آن موضوع مقاله حاضر را تشکیل می‌دهد.

کلید واژه‌ها: صلاحیت، صلاحیت سرزمینی، صلاحیت شخصی، صلاحیت واقعی، صلاحیت جهانی، حقوق جزای بین الملل.

استقرار دیوان کیفری بین المللی: بیم‌ها و امیدها / دکتر سیدقاسم زمانی

چکیده: اساسنامه دیوان کیفری بین المللی در اول ژوئیه ۲۰۰۲ قوت اجرایی یافت. این سند برای اولین بار نهادی دائمی در جامعه بین المللی مستقر نمود که به شماری از جرائم بین المللی افراد رسیدگی می‌نماید. برخی نسبت به این که چنین محکمه‌ای بتواند به صورت مستقل و بی طرف، صلح و عدالت را در هم آمیزد و از میان آن مأمنی قابل اعتماد برای جامعه بشری به ارمغان آورد خوشبین هستند و شماری دیگر در این مورد اظهار تردید می‌نمایند.

کلید واژه‌ها: جرم بین المللی، دیوان کیفری بین المللی، نظم عمومی، سازمان ملل متحد، صلاحیت، عدالت بین المللی.

محدودیت های حقوق مالکانه اشخاص در قوانین و مقررات شهرداری

ها / محمد سلمان طاهری

چکیده: حق مالکیت خصوصی در قانون اساسی و قوانین عادی از شأن و منزلتی بالا برخوردار گشته است. با این حال ضرورت های ناشی از زندگی شهری، قانونگذار را بر آن داشته تا با اتکا به قدرت حاکمه خویش (حقوق عمومی) و در راستای تأمین منافع جمعی در برخی موارد به محدود ساختن حقوق مالکانه اشخاص مبادرت ورزد.

کلید واژه ها: حق مالکیت، شهرداری، کمیسیون ماده ۱۰۰، دیوان عدالت اداری، شهرسازی.

تأمین بر بیع متقابل در قراردادهای نفتی ایران / اسدالله صحرانورد

چکیده: قراردادهای بیع متقابل در سال های اخیر در صنایع نفت و گاز ایران از جایگاهی ممتاز و برجسته برخوردار گشته اند چرا که به لحاظ محدودیت های موجود در قوانین که سد راه سرمایه گذاری خارجی شده اند، از آن طریق بستری مناسب و نسبتاً مطمئن برای هر دو طرف قرارداد فراهم شده است.

کلید واژه ها: نفت و گاز، بیع متقابل، نظام حقوقی نفتی ایران، سرمایه گذاری، فاینانس، انتقال تکنولوژی.

نقدی بر طرح مواد کمیسیون حقوق بین الملل در مورد مسؤولیت

دولت ها برای اقدامات متخلفانه بین المللی / نوشته جیمز کرافورد، ژاکلین

پل و سیمون آلسون / ترجمه زهرا کسمتی

چکیده: تلاش مستمر و تحسین برانگیز کمیسیون حقوق بین الملل سازمان ملل متحد جهت تنظیم طرح پیش نویس مسؤولیت بین المللی دولت ها قریب به نیم

قرن تداوم داشته است. با این حال هنگامی که در اواخر دهه ۱۹۹۰ حاصل مطالعات کمیسیون به واپسین گام های تکمیل گشتن نزدیک می شد کاشف به عمل آمد که عبارت پردازی ها و تفاسیر کمیسیون به ویژه در مورد جرائم بین المللی دولت ها و اقدامات متقابل چندان مورد پذیرش شماری از دولت ها نیست و نیازمند اصلاح مجدد است.

کلید واژه ها: مسئولیت دولت، حقوق بین الملل، کمیسیون حقوق بین الملل، اقدامات متقابل، جبران خسارت.

حمایت از حق خلوت آدمیان در عصر اطلاعات / نوشته هِلن نیسن بام

ترجمه و تلخیص از عباس ایمانی

چکیده: حق خلوت آدمیان، و یا به تعبیری دیگر حرمت حریم خصوصی افراد، در زمره یکی از مصادیق حقوق اساسی بشر به شمار می رود که اسناد بین المللی و قوانین ملی در مورد آن سخن ها گفته اند. با وجود این توسعه تکنولوژی های نوین جمع آوری، ذخیره سازی، پردازش، و انتقال اطلاعات باعث شده که این حق به انگیزه های مختلف مورد تعرض قرار گیرد، تعرضی آن چنان سخت و بی محابا که اگر تمهیدی مؤثر جهت مبارزه با آن اندیشیده نشود، بقاء «حق خلوت آدمیان» مردّد می نماید.

کلید واژه ها: حق خلوت، کامپیوتر، اینترنت، تکنولوژی اطلاعات، حوزه عمومی، حریم خصوصی.

موضوع ویژه: ضرورت بازنگری در قوانین ناظر بر چک

تاریخچه و ضرورت اصلاح قوانین ناظر بر چک / دکتر بهروز اخلاقی

اشاره: از سال ۱۳۱۱ که قانون تجارت ایران به تصویب رسید تا امروز تنها سند تجاری که بارها دستخوش تغییر و تحول تقنینی قرار گرفته چک می باشد. شاید مبالغه نباشد اگر بگوییم که هیچ سند تجاری و هیچ موضوعی تا به این اندازه در طی هفتاد سال دوره تقنینی کشور در معرض تغییر و دگرگونی قرار نگرفته است.

جهت مزید اطلاع باید عرض کنم که اولین بار از چک در قانون تجارت سال ۱۳۱۱ سخن به میان آمد. در این قانون چک به عنوان یک فرد یا مصداقی از اسناد تجاری به معنای خاص (برات و سفته) قرار گرفت ولی خیلی زود در فاصله یک سال به علت رواج روزافزون چک به عنوان سند پرداخت نقدی قانونگذار متوجه شد که مقررات حقوقی قانون تجارت تکافوی مقتضیات چک در آن زمان نیست، بنابراین به فاصله یک سال از تاریخ تصویب قانون تجارت در سال ۱۳۱۱ ماده ۲۳۸ مکرر به قانون مجازات عمومی اضافه شد که صدور چک بلامحل را مشمول جرم کلاهبرداری قرار داد. این اولین تغییر در قانون چک بود که بدان جنبه های کیفری اضافه کرد...

میزگرد راجع به اصلاح قانون چک

با حضور:

حجه الاسلام سیدناصرالدین قوامی، رئیس کمیسیون قضائی و حقوقی مجلس شورای اسلامی

آقای غلامحسین واحدی، معاون پارلمانی وزارت دادگستری

آقای دکتر بهروز اخلاقی، استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

خانم دکتر لعلیا جنیدی ، استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
آقای دکتر علی اسلامی پناه ، استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
آقای دکتر وحید اشتیاق، مدیر عامل مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهردانش
آقای بابک مسعودی ، عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال
پیوست ۱: لایحه اصلاح موادی از قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵ و اصلاحات بعدی آن
(۱۳۷۲ و ۱۳۷۶)

پیوست ۲: طرح چک

پیوست ۳: لایحه اصلاح قانون صدور چک

حفظ یا حذف جنبه کیفری صدور چک بلامحل

پرسش مجله پژوهش‌های حقوقی از:

۱- اداره حقوقی قوه قضائیه

۲- انجمن ایرانی حقوق جزا

۳- انجمن حقوق خصوصی ایران

۴- دیوان عالی کشور

۵- مؤسسه حقوق تطبیقی دانشگاه تهران

۶- مؤسسه علوم جنایی و تحقیقات جرم‌شناسی

۷- کانون وکلای دادگستری مرکز

مقررات چک در قانون تجارت مصر (مصوب ۱۹۹۹)/ ترجمه بابک

مسعودی تفرشی

اشاره: در میان اسناد تجاری ، چک نقشی برجسته و متمایز دارد و از رواج بیشتری برخوردار است . مقررات مربوط به چک در قانون تجارت ایران (مواد

۳۱۰ تا ۳۱۷) و قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵ و اصلاحیه آن مصوب ۱۳۷۲ پیش‌بینی گردیده است. در اغلب قوانین، صدور چک بر روی اشخاص حقیقی یا حقوقی غیر از بانک نیز جایز است کما این که در بدو امر، ماده ۳۱۰ قانون تجارت ایران صدور چک را صرفاً محدود بر روی بانک‌ها نمی‌ساخت و با استعمال واژه محال علیه، صدور آن را بر روی هر کسی مجاز می‌شمرد لیکن قانونگذار ایرانی در قوانین بعدی به منظور ترغیب بیشتر مردم به استفاده از چک در مبادلات نقدی، آن را منحصرأ در قالب سندی بانکی به رسمیت شناخته و فقط چک‌های صادره عهده بانک‌هایی را که طبق قوانین ایران دایر شده یا می‌شوند مشمول حمایت‌های قانونی می‌داند (مواد ۱ و ۲ قانون صدور چک). بدین ترتیب چک از یک طرف دارای غالب اوصاف و خواص برات است بدون آن که وسیله تحصیل اعتبار و پرداخت‌های وعده‌دار باشد و از طرفی دارای مزایایی اضافی و برتر از برات است...

نقد و معرفی

قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب
۸۱/۷/۲۸ / دکتر علی خالقی

انجمن حقوق خصوصی ایران

مؤسسه بین‌المللی یکنواخت کردن حقوق خصوصی (UNIDROIT)